

PEDAGOGIKA FANLARI TIZIMI*Sheraliyeva Jasmina***Kirish**

Pedagogika — bu shaxsni tarbiyalash, o'qitish va rivojlantirish jarayonlarini ilmiy asosda o'rganuvchi muhim fanlar majmuasidir. U inson kamoloti, jamiyat taraqqiyoti va ta'lim tizimi samaradorligining asosiy omili sifatida katta ahamiyatga ega. Pedagogika fanlari tizimi keng bo'lib, u ko'plab yo'nalishlar, alohida fanlar va maxsus tarmoqlarni qamrab oladi. Ushbu maqolada pedagogika fanining asosiy bo'limlari, yo'nalishlari, ularning vazifalari hamda o'zaro bog'liqligi yoritiladi.

1. Pedagogika fanining umumiy mazmuni

Pedagogika — bu insonning ma'naviy, aqliy, jismoniy va ijtimoiy jihatdan rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan ta'lim-tarbiya jarayonini o'rganuvchi fan. U tarbiya, ta'lim, o'qitish, rivojlanish va shakllanish kabi asosiy kategoriyalarga tayanadi.

Pedagogikaning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- ta'lim va tarbiya jarayonining mazmunini belgilash;
- pedagogik jarayonlarning qonuniyatlarini o'rganish;
- o'quv-tarbiya jarayonida qo'llaniladigan metod, shakl va vositalarni ishlab chiqish;
- ta'lim bilan bog'liq muammolarni ilmiy tahlil qilish va ularga yechim taklif qilish;
- shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydigan pedagogik jarayonni takomillashtirish.

Pedagogika jamiyatning ehtiyojlariga mos ravishda doimiy ravishda rivojlanib boradi.

2. Pedagogika fanlari tizimi tushunchasi

Pedagogika fanlari tizimi — bu ta'lim, tarbiya va rivojlanish jarayonlarini o'rganishga qaratilgan barcha ilmiy yo'nalishlarning majmuasidir. Ta'lim

jarayonining murakkablashuvi, ijtimoiy ehtiyojlarning o'sishi hamda ilm-fan rivojlanishi pedagogika fanlarining turli tarmoqlarga ajralishiga sabab bo'lgan.

Pedagogika fanlari tizimi quyidagi yirik guruhlariga bo'linadi:

1. Nazariy pedagogika fanlari
2. Amaliy pedagogika fanlari
3. Tarmoq (sohaviy) pedagogikasi
4. Maxsus pedagogika
5. Yosh davrlar pedagogikasi

Har bir yo'nalish pedagogik jarayonning ma'lum bir tomonini chuqur o'rganadi va pedagogik faoliyatni takomillashtirishga xizmat qiladi.

3. Nazariy pedagogika fanlari

Nazariy pedagogika fanlari ta'lim-tarbiya jarayonining umumiy qonuniyatlarini o'rganadi va ta'lim tizimining nazariy asosini yaratadi. Ushbu fanlar ta'limning mohiyatini, maqsadlarini, prinsiplari va tizimini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Nazariy pedagogikaning asosiy tarmoqlari:

Umumiy pedagogika – ta'lim-tarbiya jarayonining umumiy qoidalari, prinsiplari va qonuniyatlarini o'rganadi.

Ta'lim nazariyasi (didaktika) – o'quv jarayonining mazmuni, metodlari, vositalari va shakllarini belgilaydi.

Tarbiya nazariyasi – shaxsning ma'naviy-axloqiy rivojlanish jarayonlarini o'rganadi.

Pedagogik metodologiya – pedagogik tadqiqotlar asosini, ilmiy izlanish metodlarini ishlab chiqadi.

Nazariy pedagogika amaliy jarayon uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

4. Amaliy pedagogika fanlari

Amaliy pedagogika — bu ta'lim va tarbiya jarayonini real sharoitda tashkil etish, o'qitishning eng samarali metodlarini ishlab chiqish bilan shug'ullanadigan yo'nalishdir.

U quyidagi tarmoqlarni o'z ichiga oladi:

Didaktika – o‘qitish metodlari, vositalari va o‘quv materiallarini takomillashtirish bilan shug‘ullanadi.

Pedagogik texnologiya – zamonaviy ta’lim texnologiyalarini ishlab chiqadi va amaliyotga joriy etadi.

Kasbiy pedagogika – o‘quvchilarni kasbga yo‘naltirish, kasbga tayyorlash jarayonini o‘rganadi.

Ta’lim menejmenti – ta’lim muassasalari faoliyatini boshqarish, tashkil qilish va rivojlantirish masalalarini o‘rganadi.

Amaliy pedagogika bevosita o‘qituvchi faoliyatida qo‘llaniladi va zamon talablaridan kelib chiqib yangilanib boradi.

5. Tarmoq (sohaviy) pedagogikasi Bu yo‘nalish ma’lum bir o‘quv fanini o‘qitish metodikalarini o‘rganadi. Har bir fanning mazmuni, o‘qitish vositalari va metodlari o‘ziga xos bo‘lgani uchun ularning metodikasi alohida fan sifatida shakllangan.

Sohaviy pedagogikaning asosiy tarmoqlari:

matematika o‘qitish metodikasi;

ona tili va adabiyot o‘qitish metodikasi;

tarix o‘qitish metodikasi;

fizika, kimyo, biologiya o‘qitish metodikasi;

tasviriy san’at, musiqa o‘qitish metodikasi;

texnologiya va mehnat o‘qitish metodikasi.

Har bir metodika fani o‘quv fani mazmuniga mos ta’lim jarayonini shakllantirishga yordam beradi.

6. Maxsus pedagogika

Maxsus pedagogika — bu imkoniyati cheklangan bolalarning ta’lim-tarbiya jarayonini o‘rganadigan muhim yo‘nalishdir. Uning asosiy vazifasi — har bir bolaga individual yondashuv asosida ta’lim berish imkoniyatini yaratish.

Maxsus pedagogika quyidagi tarmoqlardan iborat:

Defektologiya – turli nuqsonlarga ega bolalarni o‘rganadi.

Surdopedagogika – eshitishida muammosi bo‘lgan bolalar ta’limi.

Tiflopedagogika – ko‘rish qobiliyati past bo‘lgan bolalar bilan ishlash.

Logopediya – nutq buzilishlarini tuzatish yo‘llarini o‘rganadi.

Oligofrenopedagogika – aqliy rivojlanishi sust bolalarning ta‘lim jarayoni.

Maxsus pedagogika inklyuziv ta‘limning ilmiy asosini yaratadi.

7. Yosh davrlar pedagogikasi

U insonning turli yosh bosqichlarida rivojlanishiga mos tarzda ta‘lim-tarbiya jarayonini tashkil etishni o‘rganadi.

Asosiy tarmoqlari:

Maktabgacha pedagogika – 3–7 yoshdagi bolalar rivojlanishi va ta‘limi.

Boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasi – 7–10 yoshdagi bolalar bilan ishlash xususiyatlari.

O‘rta ta‘lim pedagogikasi – o‘smirlarning psixologik rivojlanishi va ularga ta‘lim berish.

Oliy ta‘lim pedagogikasi – talabalarning mustaqil ta‘lim ko‘nikmalarini shakllantirish.

Andragogika (kattalar pedagogikasi) – kattalarning ta‘lim jarayonini o‘rganadi.

Bu fanlar ta‘limning uzluksizligi tamoyiliga asos bo‘ladi.

8. Pedagogika fanlarining o‘zaro bog‘liqligi

Pedagogika fanlari bir-biri bilan uzviy bog‘liqdir. Nazariy fanlar amaliy jarayon uchun ilmiy asos yaratadi, amaliy fanlar esa nazariy bilimlarni hayotga tatbiq etadi. Sohaviy pedagogika nazariy-didaktik qonuniyatlarga tayanadi, maxsus pedagogika esa umumiy pedagogika prinsiplari asosida rivojlanadi.

Ularning barchasi yagona maqsad — shaxsni har tomonlama yetuk qilib tarbiyalash —ga xizmat qiladi.

Xulosa

Pedagogika fanlari tizimi — ta‘lim, tarbiya va shaxs rivojlanishini o‘rganadigan keng qamrovli fanlar majmuasidir. Nazariy, amaliy, maxsus, sohaviy va yosh davrlar pedagogikasi ta‘lim jarayonining barcha bosqichlarini qamrab oladi.

Ushbu fanlar o'zaro bog'liq bo'lib, ta'lim sifatini oshirish, zamonaviy yosh avlodni tarbiyalash va jamiyat taraqqiyotiga xizmat qilishga qaratilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига руҳий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.tiga xizmat qilishga qaratilgan.